

N:o 123.

Af herr **E. Beckman** i Djursholm, **m. fl.**, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin.*

Allt allmänna synes den uppfattningen göra sig gällande, att det s. k. kommunala vetot i fråga om rusdrycksförsäljning och framförallt utskänkning bör göras mera effektiv.

Riksdagens nykterhetsgrupp har också gifvit ett kraftigt uttryck åt denna öfvertygelse, då den på sitt program bland reformer, för hvilka gruppen vill verka »under den närmaste framtiden», äfven upptagit: »effektivt kommunalt veto mot rusdrycksförsäljning».

Med »rusdryck» afses i här anförda uttalande naturligtvis likaväl öl och andra starkare maltdrycker som brännvin och därmed jämförliga drycker. Särskildt för landsbygden är nämligen ölet fullt ut lika mycket som brännvinet en källa till dryckenskap och alkoholism i alla dess yttringar. Rusdryck som rusdryck — lagstiftningen bör opartiskt rikta sina restriktiva bestämmelser mot dem båda.

Af formella skäl måste yrkanden rörande ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin och i förordningen angående försäljning af öl och vin frambäras i skilda motioner. Men den allmänna motiveringen kan i allt väsentligt göras gemensam för de ändringar vi föreslå i lagstiftningen rörande båda de till sina verkningar så nära besläktade slagen af rusdrycker.

För vinnande af målet »effektivt kommunalt veto» fordras närmast, att icke mot kommunalrepresentationens uttalande genom högre myndighets ingripande försäljning af starka drycker tillåtes i större utsträckning, än kommunen anser önskvärdt. Åtskilliga förändringar i syfte att ur nu bestående lag aflägsna vissa af de bestämmelser, som i detta af-

seende åt Konungens befallningshafvande tillerkänna förmynderskap öfver kommunerna, äro härför behöfliga.

Det kräfvades emellertid långt mera ingripande åtgärder för att *kommunens* själfbestämningsrätt skall kunna ställa ett effektivt veto mot rusdrycksförsäljningen, framför allt om man med kommunens vilja förstår den uppfattning, som gör sig gällande hos flertalet af dess myndiga medborgare. Med nu rådande fyrkskala är det mycket vanligt, att ett ringa fåtal bestämmer sakens utgång i strid med ett långt öfvervägande flertal.

Det torde vara obehöfligt att närmare ingå på detta förhållande: känd sak är så godt som vittnad. Vi tillåta oss dock att erinra om några af de fyrksegrar för utskänkning, som i pressen meddelats från de senaste höststämmorna:

I Borgsjö tillstyrktes utskänkning af öl å järnvägshotellet i Ånge med 13,244 fyrkröster, afgifna af 14 personer — däribland två representanter för bolag med tillhopa 10,000 fyrkar — mot 8,423, afgifna af 123 röstande. I Hvena tillstyrktes utskänkning å Hultsfreds järnvägsstation med 5,333 fyrkar af 5 röstande mot 2,330, afgifna af 26 röstande. I Leksand tillstyrktes utskänkning å de båda hotellen med icke uppgifvet antal fyrkröster, afgifna af 18 personer mot 120. I När socken röstade 13 personer med 407 fyrk mot en ansökan om rätt att försälja öl och vin till afhämtning; för ansökningen röstade 3 personer med 569 fyrk, däribland sökanden själf med icke mindre än 424 fyrk. I Elfkarleby tillstyrktes en ansökan om rättighet att utskänka öl och vin i Turisthotellet och Brostugan af 9 personer med 11,309 fyrkar mot 70 röstande, som förfogade öfver 4,256 fyrkar. I Ytterlännäs tillstyrktes ett par ölutskänningsrättigheter med 5,917 fyrkröster af 18 röstande mot 4,768 af 79 röstande. Och så vidare.

Ofvanstående förteckning är icke fullständig, men torde få anses tillräckligt belysande. Erinras bör därjämte, att säkerligen i icke så få kommuner frågans utgång hängt på ett hår, så att en obetydlig förstärkning åt storfyrkarna skulle medfört, att utskänningsrättigheter tillstyrkts mot det stora flertalets önskingar. Så utvisade exempelvis omröstningen rörande utskänningsrättighet för Vingåkers hotell 10,237 afstyrkande röster, afgifna af 107 röstande mot 10,041, afgifna af 18 röstande, hvilka voro för bifall. I Björskog afslog stämman med 3,772 fyrkar af 37 röstande en ansökan om rätt att utskänka vin och maldrycker mot 3,144 fyrkar af 5 röstande, som tillstyrkte ansökan. Och så vidare.

Med slika illustrationer af nu gällande fyrkskalas orättfärdighet för ögonen, finna vi det naturligt, att krafvet på en ny tingens ordning oafvisligen framträder särskildt just i fråga om behandlingen af spörs-mål, som röra utskänkning af rusdrycker af olika slag.

Oberoende af fordran på reform af den kommunala rösträtten i allmänhet, har därför från nykterhetsvännernas sida redan tidigt yrkats, att i hit hörande frågor måtte, utan afvaktande af den kommunala rösträttsfrågans slutliga lösning, införas ograderad rösträtt med en röst för hvarje röstande, vare sig denna rätt skulle inskränkas till de redan nu kommunalt röstberättigade eller utsträckas till alla myndiga män och kvinnor.

Så mycket mera har man ansett sig äga skäl för en sådan fordran, som ju försäljningen af rusdrycker — det må nu vara brännvin eller öl — ej blott är en närings- eller skattefråga, utan »en sedlighetsfråga, som på det närmaste berör den enskildes lif och familjelifvet» och just därför påkallar en röstgrund, genom hvilken »personlighetsprincipen kommer mera till sin rätt». Försäljningen af rusgifvande drycker får således icke af lagstiftaren behandlas som ett medel att taga ut skattebidrag ur de breda lagren, ej heller från synpunkten af enskilda tillverkares och försäljares vinst, utan »fastmer som ett ondt, som bör begränsas och mot hvilket samhället bör taga i anspråk sina medlemmars moraliska kraft. Och denna kraft väckes och sättes i verksamhet i samma mån som arbetet icke längre synes hopplöst, utan utsikt öppnas att kunna göra något till att slutligen bekämpa det onda».

Ofvan angifna uppfattning har vid upprepade tillfällen med styrka häfdats äfven inom Riksdagen i Andra Kammaren. I en mycket beaktad motion har därjämte framhållits, att om man åtminstone i denna sak afstode från det kommunala förmögenhetsväldet och i stället införde en på allmän rösträtt grundad kommunal vetorätt, så skulle nykterhetsintresset få göra sig gällande mera omedelbart utan att behöfva bemäktiga sig ledningen vid vissa kommunala val, »där man borde mera taga hänsyn till en persons allmänna lämplighet än till hans ståndpunkt i en speciell, om än så viktig fråga».

Ja, själfva bevillningsutskottet har i princip gifvit sin sanktion åt krafvet på en reform i angifna syfte, då det 1893 vid behandlingen af ett då framställt förslag om s. k. lokalt veto enhälligt yttrade, att »det kan med skäl sättas i fråga, om ej i nu berörda angelägenhet större inflytande inom kommunen borde tillerkännas flertalets åsikt».

Men flertalet är ju just de små fyrktalens innehafvare eller de helt och hållet rösträttslöse, bland dem i främsta rummet kvinnorna. Och det torde vara en allmän iakttagelse, att det är just inom dessa klasser man finner en utbredd önskan, att det måtte stå helt i hvarje kommuns egen hand att genom flertalets röster kunna befria sig från rusdrycksförsäljningen. Redan en af det kommunala vetots tidigaste förkämpar i Riksdagen, J. Anderson i Tenhult, framhöll (1893), att man »rätt ofta

hör arbetarna bestämt förklara, att om de hade afgörandet i sin hand, skulle lokaler för försäljning af spirituosa snart upphöra att finnas till. Hustrur och mödrar — tillägger han — uttala sig än oftare i samma riktning».

Denna sunda folkinstinkt torde sedan dess ha vaknat i långt större omfattning och grundas alltmå på en målmedveten, af vetenskapen bestyrkt öfvertygelse. Insikten om de starka dryckernas fullständiga umbärlighet, deras riksfördärliga inflytande och om striden mot deras herravälde som ett samhällets nödvärn har spridit sig till allt vidare kretsar. I samma mån har också krafvet på effektiv kommunal själfbestämningsrätt, frigjord från fyrkskalan, alltmå trängt sig i förgrunden.

* * *

I utlandet är det särskildt Norge, åtskilliga af Nordamerikas förenta stater och Kanada, som gifvit vidsträckt tillämpning åt den kommunala själfbestämningsrätten medelst allmän omröstning rörande försäljningen af starka drycker.

I de norska städerna är, som bekant, brännvinsförsäljningen i allmänhet ordnad enligt det s. k. Göteborgssystemet. Men bolagsupprättande, liksom fortsättning af dess rörelse, är underkastad folkomröstning. I sådan omröstning äga att deltaga samtliga inom kommunen bosatta män och kvinnor öfver 25 år, som icke förlorat sina medborgerliga rättigheter i följd af brottslig handling eller stå under tilltal för vissa gröfre brott, äro under förmyndare eller i konkurs eller åtnjuta fattigunderstöd eller mottagit sådant understöd näst föregående år. Omröstningen är hemlig och sker med sedlar, på hvilka det står »ja» eller »nej». »Ja» betyder *för*, »nej» *mot* bolagsupprättande eller fortsättande. Beslutet, hur det än utfaller, gäller för en tid af sex år, räknadt från påföljande års ingång. Ny omröstning sker dock endast, ifall sådan före utgången af januari månad sista året af perioden påyrkas af så många röstberättigade, att de utgöra minst en tjugonedel af hela antalet vid förra omröstningen i röstlängden uppförda röstberättigade.

Inom Nordamerikas förenta stater tillämpas folkomröstning rörande försäljning af rusdrycker af alla slag inom minst tjugutre af unionens stater. Inom sex af dessa är dock omröstningen begränsad till landskommuner och icke medgifven i städerna.

De närmare bestämmelserna växla i brokig mångfald: i åtskilliga stater föreskrifver lagen, att omröstning måste äga rum med bestämda mellantider, i andra lämnas initiativet åt ett visst antal röstberättigade

— en tredjedel, en fjärdedel, en tiondel o. s. v. af valmanskåren. Äfven i det senare fallet föreskrifvas vissa mellantider för omröstningen: hvarje år eller icke oftare än hvartannat, hvart tredje eller hvart fjärde år.

Ej heller i fråga om valdistriktens omfång råder en för de olika staterna gemensam praxis. Stundom omfattar omröstningen en hel provins (county) i stället för en enda kommun, stundom kan i en stad hvarje kvarter (ward) rösta för sig utan hänsyn till kringliggande stadsdelars önskningsar. En särskild form af omröstning förekommer i vissa städer, där tillstånd till utskänkning endast beviljas, ifall ansökan förordas af flertalet bofaste och fastighetsägare vid den sida af gatan, där utskänkingslokalen förlägges eller, om rörelsen öppnas i ett hörnhus, af flertalet bland de vid båda gatorna boende personer af nyss nämnda kategorier.

Gemensamt för tillämpningen af de olika metoder, som användas, synes vara, att omröstningen i *praktiken* inskränkts till landsbygden och till mindre städer med ett invånartal af högst 7—8,000 invånare.

Verkningarna af det på detta sätt införda lokala förbudet anses, såvidt vi inhämtat, vara synnerligen tillfredsställande. Detta vitsordas äfven af bestämda motståndare till s. k. »förbudslagstiftning» (prohibition) i egentlig mening.

Bland de länder, för hvilka alkoholstatistik finnes, torde Kanada jämte Finland och Norge uppvisa den minsta förbrukningen. Där har sedan längre tid tillbaka lagen (the Scott Act 1878) medgifvit s. k. lokalt veto efter allmän omröstning. Rätt att deltaga i omröstningen har en hvar, som är röstberättigad vid val till parlamentet. Om tjugufem procent af valmännen inom en provins eller en stad begära omröstning skall sådan äga rum. Om hälften eller flera af de afgifna rösterna äro emot tillämpning af den s. k. prohibitiva paragrafen i lagen, har frågan förfallit och kan icke ånyo upptagas förrän efter tre år.

Såsom redan blifvit erinradt, ha yrkanden på kommunalt veto med allmän omröstning vid upprepade tillfällen framburits inom den svenska Riksdagen — hittills dock endast i fråga om brännvin och därmed jämnställda drycker. Första gången skedde detta 1893 i den redan berörda motion, som frambars af J. Anderson i Tenhult. Förslaget gick ut på att såväl man som kvinna efter fyllda tjuguet år skulle äga att deltaga i omröstningen. Densamma skulle afse, dels huruvida försäljning skulle få äga rum, dels, i händelse sådant medgäfvcs, huru många försäljningsställen skulle inrättas. Äfven angränsande kommuner skulle få rätt att

deltaga i omröstningen, hvarvid deras röster skulle åtnjuta samma värdeberäkning som den kommuns, hvilken frågan närmast gällde. — Motionen afslogs, och äfven då den följande år i form af en »massmotion» förnyades, röntes den samma öde.

Vid 1895 års riksdag frambars af herrar Oskar Eklund, Ad. Hedin m. fl. i Andra kammaren en motion i väsentlig öfverensstämmelse med gällande stadganden i norska lagen. På ansökan af minst en tjugondel af kommunens mantalskrifna folkmängd skulle omröstning anställas rörande väckt fråga om utskänkingsrättighets beviljande. Alla välfrejdade medborgare, tillhörande kommunen, skulle äga rätt att deltaga i omröstningen, som endast skulle gälla förbud eller icke förbud mot ifrågasättande upplåtelse af försäljningsrättigheter. Om förbudsvännerna segrade, skulle förbudet träda i kraft på den tidpunkt, då förut beviljade rättigheter upphörde. Frågan skulle åter kunna upptagas först efter tre år.

Såsom icke väckt i behörig tid, kom denna motion aldrig under Riksdagens ompröfning. Men vid följande års riksdag framlade herr Eklund m. fl. ett nytt förslag, som dock till sin omfattning var mindre långt gående. Motionärerna vid föregående riksdag ville öfverlämna åt alla kommunens välfrejdade, myndige medborgare att antingen tillåta försäljning och bestämma rättigheternas antal eller förbjuda upplåtelse af rättigheter. Nu yrkades blott, att rätt skulle tillerkännas kommunernas medlemmar att genom allmän omröstning uttala sitt veto mot ett i stadgad ordning väckt förslag om rättigheters beviljande. Således blott »afvärjande af en åtgärd, som flertalet ogillar, ej det positiva beslutet om upplåtelse af rättigheter och deras antal flyttadt från kommunala myndigheter och ämbetsverk». »Detta kan omöjligt», säga motionärerna, »i någon ringaste mån träda någons rätt eller kommunens välförstådda intresse för nära».

Icke heller detta modifierade förslag vann Riksdagens godkännande.

Vid samma riksdag väckte herr E. J. Ekman m. fl. en motion om allmän omröstning i hithörande frågor, men med rösträtten begränsad till de kommunalt röstberättigade — i anslutning således till de förslag om den politiska rösträttens utvidgning, hvilka stannat vid det s. k. kommunalstrecket.

Äfven denna motion afslogs, liksom ock en af herrar E. G. Åkerlind och C. P. Jansson i Edsbäcken vid 1902 års riksdag gjord framställning om lokalt veto i öfverensstämmelse med 1894 års förslag.

Det synes oss, som uppfattningen både inom och utom Riksdagen på senare tiden i vissa afseenden undergått en så väsentlig förändring, att rätta ögonblicket nu är inne att ånyo frambära förslag om kommunal vetorätt mot försäljning af rusdrycker, grundad på allmän omröstning med lika rösträtt för myndiga män och kvinnor. Tanken på den allmänna rösträttens tillämpning på ett speciellt, noga begränsadt område af det kommunala lifvet lär numera knappast förefalla lika främmande för våra förhållanden, som fallet var för blott några år sedan. Vidare har ju samtidigt med krafven på såväl politisk som kommunal rösträttsreform det berättigade i kvinnans inflytande på det offentliga lifvet vunnit allt större erkännande. Man har också inom alla samhällsklasser vaknat till insikt om den oafvisliga nödvändigheten att bryta rusdrycksedens tyranni — framför allt då det gäller en liten nation som vår, hvilken behöfver spanna alla sina krafter för att häfda sin plats bland kulturens bärare och för att vinna ökad styrka inåt och utåt. Slutligen bestrider knappast någon, att det här ligger fara i dröjsmålet: med hvarje år, som går, skjuter rusdryckshandteringen och dess intressen allt djupare ekonomiska rötter, på samma gång som »alkoholismen» — rusdryckernas fördärfliga följder på olika områden — griper allt vidare omkring sig och hotar att undergräfvat äfven kommande släktens fysiska, ekonomiska och sedliga utveckling.

Med stöd af hvad ofvan anförts föreslå vi,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring i kungliga förordningen af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, hvarigenom införes s. k. kommunalt veto med allmän omröstning enligt i hufvudsak följande allmänna bestämmelser:

När i stads- eller landtkommun fråga uppstått, att rättighet till detaljhandel med brännvin må meddelas, åligger det Konungens befallningshafvande, därest inom viss tid skriftlig ansökan inkommer, undertecknad af välfrejdade, till myndig ålder komna män och kvinnor, som äro medlemmar af kommunen och svenska medborgare, till ett antal, motsvarande minst en tjugondel af kommunens mantalsskrifna folkmängd, att förordna om anställande i kommunen af omröstning rörande den sålunda väckta frågan.

I denna omröstning, som sker med slutna sedlar och som gäller endast förbud eller icke förbud mot ifrågavarande upplåtelse af försäljningsrättigheter, äger en hvar välfrejdad myndig man eller kvinna, som är medlem af kommunen, att deltaga.

Om mer än hälften af de i omröstningen deltagande rösta för förbud, träder detta i kraft på den tidpunkt, då förut beviljade rättigheter upphöra.

Frågan kan åter väckas först efter tre år. Besvär må endast anföras, om beslutet förmenas icke ha tillkommit i laga ordning. Om det af denna anledning undanröjes, skall Konungens befallningshafvande förordna om anställande af ny omröstning.

Stockholm den 24 januari 1907.

Ernst Beckman.

Johan Ericsson.

Jakob Pettersson.

I motionen instämma:

L. Gust. Broomé.

M. Sundström.

Curt Wallis.

E. A. Nilson.

G. Lindgren
i Islingby.

Carl Jansson
i Edsbäcken.

Fr. Berglund.

Joh. Er. Nordin.

Linus Lundström.

Karl Karlsson
i Mo.

Robert Johansson.

Rob. Karlsson.

P. Hörnstén.

J. Andersson
i Baggböle.

Jacob Larsson.

G. M. Sandin.

L. J. Carlsson.

Viktor Larsson.

W. Bengtsson.

Per Pehrsson
i Österby.

Bernh. Eriksson.

Adolf Janson.

S. J. Enander.

O. Anderson.

Axel Lundblad.

Joh. Ström.

J. E. Ericsson.

Ollas A. Ericsson.

S. H. Kvarnzeliuss.

Alfr. Jonsson.

Oscar Forssling.

Karl M. Lindh.

Alfr. Lundgren.

A. Thylander.

W. Johansson
i Öija.

A. A. Eriksson.

E. C. Kropp.

Karl Otto.

J. G. Forsberg.

E. A. Leksell.

Oskar Berg.

Eric Jonsson.

E. L. Camitz.

Carl Johansson
i Affösa.

<i>Chr. Olsson.</i>	<i>Värner Rydén.</i>	<i>Aug. Nilsson.</i>
<i>Aug. Larsson.</i>	<i>J. Byström.</i>	<i>Edvard Wavrinsky.</i>
<i>Ol. Olsson</i> <i>i Sec.</i>	<i>Sam Söderberg.</i>	<i>C. G. Sædén.</i>
<i>J. M. Johansson.</i>	<i>Karl Hultkrantz.</i>	<i>K. H. Gez. von Schéele.</i>
<i>Per N:son Bosson.</i>	<i>Nils Svensson.</i>	<i>John Erlansson.</i>
<i>Nils Larsson.</i>	<i>A. J. Christierson.</i>	<i>Karl Warburg.</i>
	<i>Knut Kjellberg.</i>	

N:o 124.

Af herr **E. Beckman** i Djursholm **m. fl.**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af kommunalt veto i fråga om försäljning af vin och öl.*

I en denna dag afgifven motion ha vi hemställt om vissa ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning i syfte att tillstånd till detaljhandel med brännvin skall göras beroende af allmän omröstning inom vederbörande kommun.

Att det ur nykterhetens synpunkt är lika befogadt, att kommunens medlemmar erhålla en utsträckt själfbestänningsrätt i fråga om försäljning af vin och öl, synes oss ligga i öppen dag. Åtminstone för landsbygden är ölet numera fullt ut lika mycket som brännvinet en källa till dryckenskap, förfall och oordningar.

De skäl, som anförts i den nyssnämnda motionen till stöd för vårt yrkande på s. k. kommunalt veto medelst allmän omröstning, gälla därför också i afseende på försäljningen af vin och öl. Under hänvisning i tillämpliga delar till den motivering, som finnes intagen i sagda motion, tillåta vi oss hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring i kungl. förordningen af den 9 juni